

TARİH MUSAHABELERİ

Abdurrahman Şeref Efendi

Sadeleştiren: Enver KORAY

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları- 637

1. Baskı Aralık 1985

-Bölüm özeti-

TANZİMAT-I HAYRİYE'DE CAN, MAL VE IRZIN KORUNMASI

Osmanlı Devleti'nin iyi idare edilmesini sağlamak için yeniden pekiştirilmesi ve düzenlenmesi gereken esaslar **“can güvenliği, mal, ırz ve namusun korunması ve vergi adaleti, gereken askerin toplanma şekli ve hizmet süresi hükümleri”** olduğu bildirildikten sonra Hatt-ı Hümayunda bu hususlar birer birer açıklanmakta ve daha evvelkilerin yetersizliğinden doğan sakıncalar ve sonrakilerin düzenlenmesinden meydana gelecek iyilikler açıklanıyor ve sayılıyordu. Biz de birer birer tanımlayarak tartışalım:

1- **Can güvenliği:** Can güvenliği insan haklarının en yükseğidir. Hiç kimse kanunda belirtilmiş olan suç ve cinayeti işlemedikçe ve kendisine yüklenen suçu ve cinayeti işlediği mahkeme karan ile sabit ve mahkemece karara bağlanmadıkça idam olunmaz. Şeriat hükümleri de bunu doğrulamaktadır. Ama bizde bu esas hak uygulanmıyordu. Hayat iktidarda olan kişilerin dudaklarının arasında idi. Bir emirleri onu yok etmeye yeterdi. Bu kötülük en yüksek mevkiden başlayarak derece derece aşağıya doğru inerdi. Nice sadrazamlar iftiraya uğrayarak veya hakkı savunmak ve devlet çıkarlarını korumak amacıyla padişah emirlerine karşı gelecek, sorgusuz cevapsız gadre uğrayarak öldürülmüşlerdir. Mesela Kemankeş Kara Mustafa Paşa namındaki mert, çalışkan ve gayretli adam bir gün divan-ı hümayundan özel şekilde padişah huzuruna çağrılarak Sultan İbrahim, **“Kethuda kadına odun gönderilmesini emretmiştim. Hâlâ gitmemiş”** diye azarlaması üzerine, onurlu Paşa **“Efendim yüksek saltanatınızın büyük işleri hakkında yüce emirlerinizi almaya geldim; kethuda kadının odunu ne çeşit şeydir ki, sadrazamın divandan çağrılmasını gerektirsin”** cevabını verdiğinden padişahın hiddetine uğrayarak sonradan öldürülmüştü.

Hekimoğlu Ali Paşa gibi bilim ve erdemlikte eşi almayan, idarede, memleket ve savaş işlerinde benzeri bulunmayan büyük bir vezir, devlet işlerine ait bir maddeden dolayı Sultan III. Osman'ın canını sıkıp da **“Ben seni azleder ve hamalbaşı Ali Ağayı kendime vezir yaparım”** demesi üzerine kendini tutamayarak **“Efendim ona Hamalbaşı Ali Paşa derler, Hekimoğlu Ali Paşa demezler”** karşılığını verince Kızkulesine hapsedilmiş ve Valide Sultan'ın (Padişahın annesinin) ısrarlı aracılığı üzerine öldürülmek tehlikesinden kurtulmuştu.

Fuat Paşa (Sadrazam Keçecizade) bir gün Abdülaziz Han önünde gösterdiği cesaret dolayısıyla padişahın yüzündeki değişikliği görünce; **“Efendim bizden evvelki vezirler orta kapıda celladın beklediğini bildikleri halde yine büyük padişahlara doğruyu söylemekten çekinmezlerdi; Allah’a şükür yüksek adaletiniz sayesinde bizim öyle korkumuz yoktur, gerçeği söylemekte duraklamak bize günahdır”** dediği söylenir.

Kişi dokunulmazlığı hakkındaki şeriat ve kanun hükümleri iktidarda olanların keyfi işlemleri yanında yer alamamıştı. Bir paşanın günde şu kadar (kelle) tayını olduğuna inanan akılsızlar vardı. Vali Paşanın bir sabah en güvendiği adamını öldürttüğünü haber alan kadı derhal yanına varıp sebebini sorduğunda **“Bu gece rüyamda beni korkuttu, artık güvenim kalmadı”** cevabını alınca, **“razı edecek davranıştan ayrılmamak ve her emrini yerine getirmek elimdedir; fakat rüyasına girmemek elimde değildir”** diye, Kadı Efendi hemen pılı pırtıyı toplayarak oradan sıvışır.

Sadrazam bir gün tebdil gezerken berber dükkânından atılan kirli su kaza ile üzerine sıçradığında, berberin öldürülmesini emreder; kendi berberbaşısı olduğu söylenince **“Öyle ise başka bir berber bulun ve emri yerine getirin, zira sadrazamın emrini yerine getirmek lazımdır”** dediği, gerçi halkın hayalinde uydurduğu fıkralardan ise de; halk hikâyelerine girmesi, olması mümkün hallerden olduğunu gösteriyor.

2- Mal ve ırzın korunması: Irzın korunması meselesinin Tanzimat-ı Hayriye’de belirtilmesinin sebebi anlaşılamiyor. Çünkü ırza saldırmak geleneklerimize ve millî terbiyemize tamamen aykırıdır. **“Irz padişahındır”** sözü, korunmasının padişaha emanet edilmiş bir **millî hak**, bir manevi hazine olduğuna ve kimsenin ona dokunamayacağı anlamına gelmektedir. Bu durum millî geleneklerimizle doğrulanmış.

Namusun korunması maddesine gelince, burada namus, şahsi onur manasına alınması uygun düşüyor. Bir memurun yargılanmada rütbesinin kaldırılması ve sürgün edilmesi onur kırıcı hallerdendir. Ama bu gibilerin sonradan affedilerek görev ve rütbesinin geri verilmesi ve yeniden çalıştırılması çok kez olmuş ise de bir kerre kırılan onurun tamamı ile geri dönmesi mümkün olur mu? Yine büyük küçük halktan biri, hükümet yöneticilerinin haksızlığına ve sataşmasına uğrasa, haksız olarak tutuklansa ve suçlandırılırsa, temize çıkması kesin olsa bile gerek şahsı ve gerek ailesinin yapılan bu uygunsuz işlemde üzülmemesi ve sürülen lekenin tamamen temizlenmesi mümkün değildir.

Bir mala sahip olma hakkı ve malın korunması konusu açıkça ayakaltına alınarak saldırıya uğramakta idi. Müsadere usulü uygulanmakta idi. Selim Mehmet Paşa sadrazamlıktan azledildiği zaman bütün malları ve eşyası, yerine geçen Darendeli İzzet Mehmet Paşa’ya verilmiş, Pertev ve Akif Paşaların görevden alınma ve sürgünlerinde mallarına devlet tarafından el konulmuştu. Gerçi eskiden beri bir vezirin gözden düşmesi suretiyle azli veya haddinin bildirilmesi gerektiğinde veya ölümünde çadır ve silah gibi savaş araçları alınarak bir başkasına verilmesi devlet çıkarına uygun sayılır, para ve diğer mallarından gereğinden fazlası alı-

nıp, ailesinin günlük geçimini sağlayacak kadarı bırakılarak çoluk çocuğun sürünmesine yer verilmezse de bu işlemin adalet ve hukuk esaslarına aykırı olduğu meydandadır.

Büyüklerden birinin ölümünde bıraktığı şeylerin devlet tarafından sayımı yapılarak mirasçılara bırakılacaklar ayrıldıktan sonra gerisini almak usuldendi. Bu şekilde devlet tarafından mala elkoyma usulünden başka özel yollarla elkoyma âdeti de vardı. Valilerin mal ve mülküne elkoymak için memleketin ileri gelenlerini ve zenginlerini öldürttükleri olağandı. Meselâ Tepedelenli Ali Paşa'nın sahibi olduğu yüzlerce çiftlik, babadan kalma veya satın alınmış mülk olmayıp çoğunlukla zorla alınmış mallardandı. Hattâ paşanın çiftliğinde misafir olduğu ve yemeğini yediği, hürmet gördüğü bir beyi ertesi günü öldürterek mallarına konduğu, emsaline az rastlanır bir olay değildi. (Sayfa: 41-43)

ADALET - Bölüm özeti -

Her devletin gücünün devamlılığının temeli adalettir. Gerilemesi ve yıkılmasının sebebi ise zulüm ve haksızlıktır. Adalet devletin temelidir, bu temel üzerine kurulmayan şeriat, akıl, insaf ve hakka uymayan hükümetin oturması ve devamlılığı mümkün olamaz. Adalet ve hukuk üzerine kurulmuş olan devletin binası sağlam ve dayanıklı olur. Devletlerin yıkılması ve sona ermesi sebebi, halkına zulüm ve düşmanca muamele etmesi olduğundan mevcut halkın umumi nefretini ve memleketin ve milletin harap olmasına sebep olmamak için düşmanca muameleden kesinlikle sakınması lâzımdır. Halkın düşüncelerinin bozulmasına sebep olan en kuvvetli faktör, haksızlık yapmaktır. Haince hareket eden bir hükümet, düşmanlarından ziyade kendi halkından çekinmelidir. Devletlerin gerçek gücü, halkının kesin bir bağlılık, iyi karşılaması, sürekli sevgisi ile meydana gelir ve devam eder. Her hükümetin kuruluş sebebi, halkının işlerini görmek ve haklarını sağlamak içindir. Hükümetler, halk için kurulmuş olup; halk, hükümetler için yaratılmış değildir.

Bütün gerekli kanunların ana esası, her çeşit halkın uyruğu bulunduğu devletten can, mal ve şerefi bakımından tam güvenliğinin sağlanması olduğundan, şeriat hükmü gerekmedikçe hangi tabakadan olursa olsun hiç kimse gizli veya açık katledilmemeli ve zehirlenmemeli; küçük ve büyük bir suçtan dolayı idam edilmemeli. Fakat suç işleyen memur ve vatandaşın, suçlarının derecesine göre azil, sürgün, rütbe indirilmesi, hapis ve kürek gibi cezalarla cezalandırılmalı; amma bu gibi cezalar da asla şahsi gareze göre verilmemeli, soruşturma sonunda suçları sabit olduğu takdirde gereği yapılmalıdır. Yüksek ve aşağı tabakadan her kim olursa olsun zenginliği suçlama ve zarar verme sebebi olmamalı; gücünün yettiği ölçüde yaşamaya hükümet tarafından karışılmamalı ve bundan dolayı suçlanmamalı; ev, yalı, fabrika ve benzeri gibi bölgenin bayındırlığını sağlayan binalar yapılması halka çok görülmemeli; halkın dilediği büyüklükte ve süslü kârgir ve tahta, istedikleri her türlü bina yapma isteklerine izin verilmeli ve hattâ gereği kadar teşvik edilmelidir. Bu gibi zenginlerden ölenlerin mirasçıları varsa, mallarına devlet tarafından karışılmamalı ve el konulmamalıdır. Suçu olmadan sırf

şahsi garaz ve kinden dolayı hiç kimsenin şahsi onuruna dokunulmamalıdır. Bir şahsın kendi rızası olmadıkça ev, yalı, çiftlik ve benzeri mülkleri kimse tarafından zorla alınmamalı.

Sonuç olarak bütün vatandaşların gerek şahısları gerek namus ve şerefleri ve gerek malları saldırıya uğradığında hükümete ve mahkemeye başvurarak haklarını alacağından ve saldırganın elinden kurtulacağından tam bir güvenle emin olmalıdır. (Sayfa: 103-104)

ADLIYE TARİHİMİZDEN BİR BÖLÜM

- SAVCILAR- özeti -

Tanzimat'tan sonra idare bölümlerinde yapılacak yenilikler arasında adliye ıslahatı Osmanlı Hükümetince önemle üzerinde durulacak konulardan birisi olmuştu. Kamu haklarının korunması eskiden beri şer'îye mahkemelerine bırakılmış olduğundan cezaya, ticarete ve hukuka dair bütün davalara şeriat hâkimleri (kadılar) bakardı. Şer'îye mahkemelerinin muhakeme usulü basit olmakla beraber yargı görevini hakkıyla yapabilecek yetenekli hâkim Osmanlı Ülkesinin büyüklüğüne göre yeterli derecede değildi. Önceleri yüksek bilginler ilimle uğraşmayı bunun uygulamasına yani müderrisliği kadılığa tercih ettiklerinden çok sıkıştırıldıkları zaman geçici bir süre için kadılığa razı olurlar ve sürelerini doldurunca yine derslerine göre dönerlerdi. Mesela Zenbilli Müftü (Mevlâna Ali Camali(1) ve Molla Hüsrev(2) gibi bilginler kadılık görevini yaptıkları sırada derslerini bırakmadıkları eski tarihlerimizde görülmektedir. Bu gibiler için anlatma ve öğretme gayet kıymetli sayılır, yargıçlık yapmanın günah ve sorumluluğundan çekinilirdi. Memuriyet ve hâkimliğin bir veya iki sene sürmesi şeklindeki zararlı uygulamanın sebeplerinden biri de büyük bilginlerin (âlimlerin) işte bu çekingenliğinden ileri geldiği söylentiler arasındadır.

Zaman geçtikçe yargı görevi çoğunlukla derslerde beklendiği kadar yükselmeyen ikinci veya üçüncü sınıf bilginlere kaldı. Giderek seçilme ve atamalarında yetenek ve lâıyk olmadan ziyade ya iltimas (kayıрма) veya sıra gözetilir oldu. Yargıçlık isteyen birinin ayak diremesi veya bir aracının kayırması üzerine veyahut uzun zaman açıktaki kaldı (mazul) diye bir hâkimin artık sırası geldi denilerek ve şahsi değerine bakılmayarak bir yargıçlığa tayin edilmesi insanlık ve merhamet gereği sanılırdı. Bu suretle tâyin olunun hâkimlerin ise ne bilimsel bakımdan ne da ahlak bakımından adâleti yerine getirmeye ve hakkı korumaya gücü yetmediğinden adalet işlerimizin dile düşmesine sebep oldular. **Her başına sarık saran kadı (yargıç) olmanın yolunu bulunca, sonucun çarpık olacağı belli idi.** Adliye ıslahatı ile ilk uğraşan şeyhülislâm Meşrebzade Arif Efendi'dir. Arif Efendi adliye teşkilatına girecekler için imtihan usulünü koymuş ve Nüvvab okulunu kurarak hâkimlerin seçim ve tayinlerini bir usule bağlamıştır.

Nizamiye mahkemelerinin kurulmasına başlandığı vakit iki zorlukla karşılaşıldı. Biri yargıç bulmak diğeri Arapça yazılmış fıkıh kitaplarından hüküm çıkarmaktı.

Mecelle Cemiyetinin(3) meşhur tutanağında açıklandığı gibi fıkıh bilimi sonsuz bir deniz ve Hanefi fihhinde(4) hükümlerde ve sözlerde ayrılıklar görüldüğünden bunlardan anlaşılması güç meseleleri çözüp çıkarabilecek bilimsel gücü yargıçların hepsinde varsaymak doğru olmayacağından adalet hükümlerini kapsayan mecellenin sade Türkçe ile yazılmasına ve kullanılmasına başlanmakla beraber bir taraftan da ticaret ve ceza kanunları -esasları Fransa kanunlarından alınmak suretiyle- düzenlenerek yayınlandı. Nizamiye mahkemelerinin ilki ticaret mahkemesidir. Bu mahkeme ticaret bakanlığında bakan yardımcısının başkanlığında toplanır ve tüccar tarafından seçilmiş üyeleri de bulunur, vatandaşla yabancı uyruklular arasında meydana gelen ticaret davalarına bakardı(5).

Nizamiye mahkemeleri kurulduca şer'iyeye mahkemelerinin görev ve yetkileri azaltılıyor ve sınırlandırılıyordu. Çünkü hukuk davaları hukuk mahkemelerine, ceza davaları ceza mahkemelerine, ticaret davaları ticaret mahkemelerine gönderiliyor, meşihat makamının eski geniş görevlerinin bir kısmı adalet bakanlığına geçiyordu. Fakat adâlet bakanlığının henüz yeteri kadar gerekli bilgilere sahip hâkimleri yoktu.

Berlin Andlaşması'ndan sonra adliye teşkilatına özel bir önem verilerek 1296-1879 Recebinde Hukuk Usulü Muhakemeleri ve Ceza Usulü Muhakemeleri kanunları yayınlanarak ertesi sene de Hukuk Okulu açılmıştır(6). Bir sene evvel mebuslar meclisi tatil edildiği ve ne zaman toplanacağı belirtilmediğinden bu kanunların başlıklarına Devlet Şurası tarafından ilerisi düşünülerek **“Genel Meclisin (parlamento) toplandığında kanunlaşması görüşülmek üzere..”** diye bir fıkra eklenmiştir. Savcılık görevi ise Osmanlı Devleti'nde 1269-1879 adliye teşkilatı kanunu ile kurulmuştur.

Şu başlangıçtan sonra savcılar ilk zamanlarda nasıl karşılandığı anlatacağım. Savcılar neci idi? Mahkemede durumları ne olacaktı? İşte halk tarafından buraları pek anlaşılamadı. Davacı ve davalı varken bir üçüncü şahsın duruşmaya karışmasına bir mana verilemedi. Şeriat hükümlerinde böyle bir kayıt ve işaret yoktu. Her yeni şey merakı çeker, Mülkiye okulunda (Siyasal Bilgiler okulu) hukuk dersi öğretmenlerine bu yeni görevin ne iş yapacağını sorardı. Onlar da açıklamaya çalışırlar; mesela bir yaralama olduğunda yaralı dava etmese bile mademki kanunun yasakladığı bir hareket yapılmıştır, onun davacısı kanun olduğunu, savcılarının adına genel hukuk davası açmaya mecbur olduğunu söylerlerdi. Nihayet bize de kanaat geldi. Fakat ne şekilde görev yapacaklarını merak edip bir dostumla beraber bir gün ceza mahkemesine ve bir gün de cinayet mahkemesine giderek kendimiz dinlemeye karar verdik. Ceza mahkemesine gittiğimiz gün mahkemede birkaç dava görüldü. Onlardan ikisi hâlâ hatırımda kaldığından ilk tesirleri olmak üzere onları anlatacağım:

Yağmurlu bir akşam bir küfeci çocuk balık pazarından geçen bir arabadan sakınayım derken bir bakkal dükkânındaki zeytin kavatasına (selesine) çarpmış, zeytinler yere dökülmüş. Bakkal hiddetle dükkândan çıkıp bir iki tokatla çocuğu yüzüstü yere düşürdükten sonra küfesini tekmelemeye başlamış, çocuğun bağırip çağırmasından merhamete gelen yolculardan

aracılık etmek isteyenleri bakkal terslediğinden iki efendi polis karakoluna gidip şikâyet etmişler. İfadeleri alınmış. İşte o gün mahkemeye gelen davaların biri bu idi. Mübaşirler dövenle dövüleni yüksek sesle koridorlardan çağırdılar. İkisi de gelmemişti. Fakat karakolda ifade veren iki efendi şahit olarak çağırılmıştı. Kendileri dinlendi; bakkal bir hafta hapis cezasına çarptırıldı. Tuhaf değil mi, mahkemede şikâyetçi yok, şikâyet edilen yok. Belki dayağı yiyen çocuk polise bile başvurmamış. Ne döveni ne dövüleni tanımayan iki efendinin şahitlik yapmaları yüzünden bakkal hüküm giyiyor. Davacı da bir üçüncü şahıs, yani savcı. Biz iki arkadaş bu konuda karşılıklı görüşüyorduk.

İkinci davaya gelince; bir şeyh efendi Bedesten’de satmak üzere bir şal getirmiş; müzayede için bir dellala vermiş. Dellal müzayede sırasında istenildiği şekilde gayret göstermediğinden şeyh efendinin canı sıkılarak aralarında çıkan dırıltı kavgaya dönüşmüş. Şeyh efendinin şikâyeti üzerine iş mahkemeye düşmüş. Şekil ve kıyafeti yerinde olan şeyh efendi bir dellal parçasının kendisine el kaldırmasının sindiremiyor ve mahkeme önünde hararetili hararetili şikâyet ediyordu. Fakat esmayı üstüne sıçrattı(7). Çünkü çağırılan şahitler şeyh efendinin dellalı dövdüğünü ve dellalın kendisini korumaya çabaladığını bildirdiler. Savcı işe katıştı; cezayı şeyh efendi yükledi. Bu hüküm dinleyicilere hem gülme ve hem de ibret sebebi oluyordu.

Cinayet mahkemesine gittiğimiz gün de bir öldürme davası görülüyordu. Salmatomruk tulumbacılarından Karpuzoğlu Kerope adında biri, kızgınlıkla bir arkadaşını vurmuş. Yaralı, aldığı yara tesiriyle sekiz on saat sonra ölmüş. Mahkemede lüzumlu kâğıtlar okundu. Tanıklar dinlendi. Katilin adı bazen Kerope ve bazen Serope diye geçiyordu. Mahkeme tarafından savunma avukatı tayin edilen Ermeni ve kır sakallı bir avukat usulüne göre savunma yaptı. Savunması oldukça kuvvetli idi. Özellikle katilin Seropemi, Kerope mi olduğunun kesinlikle belli olmadığını ileri sürerek müvekkilinin beraatini istedi. Yargıçlar kurulu müzakere odasına çekildiğinde uzun boylu bir tulumbacı ayağa kalkarak tehdit edici bir tavırla avukatın üzerine yürüdü; “**Adını sen mi koydun, kardaşımın vurulduğu zaman orada mı idin**” gibi hiddetli sözler söylemeye başladı. Meğer öldürülenin kardeşi imiş. Jandarmalar herifi yerine oturtular. Eğer mahkeme salonu kalabalık olmasa idi savunma avukatının birkaç yumruk yiyeceği kesindi. Hatta duruşma sırasında tanıklardan biri evvelce polis merkezinde vermiş olduğu ifadenin taban tabana aksini söylediğinden savcının isteği üzerine yalan yere yemin etmek suçuyla zavallı cahil adam tutuklandı.

Savunma avukatlarının böyle saldırılara uğradıkları az değildi; hatta halk alışıncaya kadar savcıların da saldırıya uğradıkları ara sıra duyuluyor. “**Her ki zahmihored elbette figanidâred.**” (Yaralanan kimse elbette feryad eder) anlamına uygun olarak gerek savcının gerek savunma avukatının kuvvetli açıklamalarından dolayı haklarının kaybolacağı şüphesine düşen taraf, bazen nefis ihtiraslarına kapılıyordu. Cinayet mahkemesinde geçen gün Şah İsmail’i öldüren öğretmen Şevket Bey aceba böyle bir ihtirasın hüküm ve tesiri altında mı idi? (Sayfa: 276-280)

AÇIKLAMALAR

1- Ali Cemali Efendi Yavuz Sultan Selim ve kısmen de Kanuni Sultan Süleyman zamanlarında şeyhülislâmlık (müftü) yapmış meşhur Osmanlı bilginlerindedir. Evinin penceresinden astığı bir zenbil ile halkın şikâyetlerini topladığı için kendisine Zenbilli Ali Efendi denirdi. Yavuz Selim gibi çok sert ve hiddetli bir hükümdarın bazı emirlerini bile şeriata uygun değildir diye geri Çevirdiği meşhurdur.

2- Molla Hüsrev, Fatih Sultan Mehmed'in hocası ve o devrin en büyük hukuk bilginlerindedir. Kitapları uzun yıllar medreselerin en yüksek kısmında ders kitabı olarak okutulmuştur.

3- Tanzimat devrinde yeni açılan mahkemelerde uygulanacak hukuk kanunlarını hazırlamak için kurulan heyetin adıdır. Bu kurula meşhur bilgin **Cevdet Paşa** başkan olmuş ve uzun süren yorucu ve güç bir çalışma sonunda hazırlanan kanuna Mecelle adı verilmiştir. Modern hukuk prensipleriyle İslâm hukuku prensiplerinin karışmasından meydana gelmiş bir kanun kitabıdır. Bu kanun cumhuriyet devrinde medeni kanunun çıkarıldığı 1926 yılına kadar memleketimizde kullanılmıştır.

4- Hanefî fihkî, İmam-ı Âzam Ebu Hanife (Numan ibn Sabit) tarafından kurulmuş dört Sünnî mezhepten birisi olan Hanefî mezhebi esaslarına ve anlayışına göre hazırlanmış olan hukuk kanunlarıdır.

5- Kapitülasyon denilen ve Avrupa devletlerine Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde tanınmış olan bazı imtiyazlar dolayısıyla yabancı uyruklu kimseler Türkiye'de bir suç işledikleri zaman Türk mahkemelerinde yargılanamazlardı. Bunlar kendi elçiliklerinde yargılanırlardı. Tanzimat devrinde Avrupa kanunlarından faydalanılacak yapılan ticaret kanunu gibi kanunların yayınlanmasından sonra bazı konularda yabancılar da Türk mahkemelerinde yargılanmaya başlamıştı.

6- Memleketimizde Dar el-Kuzzat ve Mekteb-i Nüvvab bir kenara bırakılırsa ilk hukuk okulu 1875 yılında, 1867 yılında kurulmuş olan Galatasaray Lisesinde Saffet Paşa'nın Maarif Nâzırı bulunduğu sırada açılmıştır. O sene Galatasaray Sultani okulu bünyesi içinde açılmış olan ve uzun süre devam edemeyen Darülfünun (Üniversite) un edebiyat, fen ve hukuk fakültelerinden Hukuk fakültesi 1881 tarihinde yine aynı okul içinde öğretime başlamıştı.

7- Esmayı üstüne sıçratmak, pisliği üstüne sıçratmak anlamında kullanılan birdeyimdir.

ÖZET

CELAL SANCAR

28.08.2017

ANKARA